

הפרויקט הלאומי לקהילה האתיופית בישראל: תוכנית SPACE למתן סיוע לימודי 2017 המשך מעקב אחר הישגי התלמידים ובחינת השפעת התוכנית על הישגים אלה

רות ברוך-קוברסקי וצ'סלב קונסטנטינוב דליה בן רבי

המחקר הוזמן ומומן על ידי הפרויקט הלאומי לקהילה האתיופית בישראל

הפרויקט הלאומי לקהילה האתיופית בישראל הוא שותפות בין הפדרציות היהודיות של צפון אמריקה (JFNA), ממשלת ישראל, נציגי הארגונים של קהילת יוצאי אתיופיה, הסוכנות היהודית לישראל (JAFI), ג'וינט-ישראל (JDC) וקרן היסוד

עריכת לשון: רויטל אביב מתוק
תרגום לאנגלית (תקציר ותמצית מנהלים): נעמי הלסטד
עיצוב גרפי: ענת פרקו-טולדנו

מכון מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל

מרכז אנגלברג לילדים ולנוער

ת"ד 3886 ירושלים 91037

טלפון: 02-6557400 | פקס: 02-5612391

brookdale.jdc.org.il

ירושלים | אדר ב' תשע"ט | פברואר 2019

עוד פרסומים של המכון בנושא

ברוך-קוברסקי, ר', בן רבי, ד', קונסטנטינוב, ו. (2016). הפרויקט הלאומי לקהילה האתיופית בישראל: תוכנית הסיוע הלימודי: המשך מעקב אחר הישגי התלמידים בתשע"ג (2012/13) ובדיקת יישום המעטפת הרגשית-חברתית ותרומתה בתשע"ה (2014/15). דמ-713-16.

בן-רבי, ד., ברוך-קוברסקי, ר., קונסטנטינוב, ו. (2015). הערכת ההשפעה של תוכנית הסיוע הלימודי של הפרויקט הלאומי לקהילה האתיופית בישראל על הישגי התלמידים בבחינות הבגרות בתשע"ב (2012). דמ-687-15.

בן-רבי, ד., ברוך-קוברסקי, ר., קונסטנטינוב, ו. (2013). הפרויקט הלאומי של הקהילה האתיופית בישראל: הערכת השפעת התוכנית לסיוע לימודי על הישגי התלמידים, 2008-2010. דמ-621-13.

ברוך-קוברסקי, ר., בן רבי, ד. (2013). הפרויקט הלאומי לקהילה האתיופית בישראל: מרכזי נוער - מחקר הערכה שלישי, 2012. דמ-635-13.

בן-רבי, ד., ברוך-קוברסקי, ר., קונסטנטינוב, ו. (2011). הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה: התוכנית לסיוע לימודי- מחקר הערכה מסכם. דמ-577-11.

כאהן-סטרבצ'ינסקי, פ., לוי, ד., קונסטנטינוב ו. (2010). בני נוער עולים בישראל - תמונת מצב עדכנית. דמ-561-10.

ברוך-קוברסקי, ר., כהן-נבות, מ. (2009). הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה: מרכזי נוער 2008, דוח הערכה שני. דמ-531-09.

ברוך-קוברסקי, ר., כהן-נבות, מ. (2009). הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה: התוכנית למניעת השימוש בסמים ואלכוהול. 2008, מחקר הערכה. דמ-544-09.

כהן-נבות, מ., ברוך-קוברסקי, ר., לוי, ד., קונסטנטינוב, ו. (2008). תוכנית SPACE של הפרויקט הלאומי של עולי אתיופיה: הסיוע הלימודי ומרכזי הנוער (2005/6-2006/7) - מחקר הערכה. תמ-28-08.

Ben-Rabi, D., Baruj-Kovarsky, R., Konstantinov, V. (2010). *Ethiopian National Project: Scholastic Assistance Program 2009, Main Findings from the Third Evaluation Report on Program Impacts*. ES-35-10.

Cohen-Navot, M., Baruj-Kovarsky, R., Levi, D., Konstantinov, V. (2007). *The Ethiopian National Project: An Evaluation Study of the SPACE Program - Scholastic Assistance, Youth Centers 2005-2007. Executive Summary*. ES-27-07.

את הפרסומים אפשר להוריד ללא תשלום מאתר המכון: brookdale.jdc.org.il

רקע

תוכנית הסיוע הלימודי (SPACE) של הפרויקט הלאומי לקהילה האתיופית בישראל (ENP) פועלת מאז שנת 2005, ומלווה במחקר הערכה של מכון מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל לאורך כל שנות הפעלתה. התוכנית פועלת בקרב תלמידים יוצאי אתיופיה הלומדים בחטיבות הביניים ובבתי הספר התיכוניים, ושואפת לשפר את הישגיהם בבחינות הבגרות דרך מתן סיוע לימודי והתייחסות לקשיים רגשיים וחברתיים. בתוכנית השתתפו בכל שנה בין 12% ל-25% מתלמידי י"ב יוצאי אתיופיה בישראל, ובשנת 2017 השתתפו בתוכנית 17% מכלל תלמידי י"ב יוצאי אתיופיה.

בשנת הלימודים תשע"ז (2016/17) חל שינוי בדרכי העבודה של התוכנית עקב מדיניות הממשלה לשילוב יוצאי אתיופיה בחברה הישראלית ("הדרך החדשה"), שביקשה להפחית את היקף התוכניות המבדלות ליוצאי אתיופיה. החל משנה זו כללה התוכנית גם תלמידים שאינם יוצאי אתיופיה, ביחס של 80% תלמידים יוצאי אתיופיה ו-20% תלמידים שאינם יוצאי אתיופיה.

מטרת המחקר

לבחון את הישגיהם של תלמידי י"ב יוצאי אתיופיה ושל תלמידי י"ב שאינם יוצאי אתיופיה המשתתפים בתוכנית הסיוע הלימודי בשנת 2017, כפי שהם משתקפים בהצלחתם בבחינות הבגרות. וכן, לבחון את השפעת התוכנית על הישגיהם של תלמידי י"ב יוצאי אתיופיה המשתתפים בה, זאת בהמשך לבדיקת ההשפעה של התוכנית על תלמידים אלו כפי שנעשתה לאורך שנות הפעלתה, וכבסיס לשיפוריה.

שיטת המחקר

המחקר מבוסס על ניתוח נתונים מקובצי הציונים של בחינות הבגרות של משרד החינוך. בנוגע לתלמידים שאינם יוצאי אתיופיה, שזוהי השנה הראשונה להשתתפותם בתוכנית, מוצגים נתונים גולמיים. בנוגע לתלמידים יוצאי אתיופיה, מוצגים נתונים רב-שנתיים הבוחנים את השינויים בפער בין הישגיהם לבין הישגי כלל התלמידים בחינוך העברי. כמו כן נבדקה השפעת התוכנית באמצעות השוואה בין הישגי המשתתפים בתוכנית לבין הישגי תלמידים הדומים להם במאפייניהם האישיים, במאפייני בתי הספר שבהם הם לומדים ובהישגיהם הקודמים.

עיקרי הממצאים

בדומה לממצאים מן השנים הקודמות, ואף יותר מאשר בשנים קודמות, הממצאים משנת 2017 מצביעים על הישגים לימודיים גבוהים של המשתתפים בתוכנית ועל השפעה ניכרת של התוכנית על ההישגים של תלמידים יוצאי אתיופיה שהשתתפו בה.

הישגיהם בבחינות הבגרות של כלל התלמידים שהשתתפו בתוכנית בשנה זו (יוצאי אתיופיה ושאנים יוצאי אתיופיה) גבוהים מהישגיהם של כלל התלמידים בחינוך העברי. הישגים אלה בולטים במיוחד אם מביאים בחשבון את הרקע הלימודי והאישי החלש יחסית של המשתתפים בתוכנית.

מעקב אחר תלמידים יוצאי אתיופיה שהשתתפו בתוכנית SPACE לאורך השנים מראה כי מאז שנת 2009, ובעיקר בשנים 2016 ו-2017, הייתה עלייה באחוז התלמידים הזכאים לתעודת בגרות ובאחוז הזכאים לתעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה. כמו כן הייתה ירידה בהיקף הפערים בינם ובין כלל התלמידים בחינוך העברי. בשנת 2017 אחוז הזכאים לתעודת בגרות בקרב משתתפי התוכנית יוצאי אתיופיה היה גבוה מאחוז זה בקרב כלל התלמידים בחינוך העברי, בקרב הבנות, ובפעם הראשונה גם בקרב הבנים. עוד נמצא כי הפער בין אחוז הבנות יוצאות אתיופיה הזכאיות לתעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה ובין אחוז הבנות בחינוך העברי הזכאיות לתעודה זאת נסגר, והצטמצם אצל הבנים. עם זאת, אחוז התלמידים הניגשים למספר יחידות מוגבר, בעיקר במתמטיקה, ובקרב הבנים - גם באנגלית, עדיין נמוך במידה ניכרת בקרב תלמידים יוצאי אתיופיה שהשתתפו בתוכנית לעומת בקרב כלל התלמידים בחינוך העברי.

ניתוחים של נתוני קבוצת ההשוואה של תלמידים יוצאי אתיופיה בעלי מאפיינים דומים, שלא השתתפו בתוכנית, מצביעים על השפעה ניכרת של התוכנית על הישגי התלמידים יוצאי אתיופיה שלמדו בבתי ספר שתוכנית SPACE פעלה בהם לפחות שלוש שנים ברציפות. השפעה מובהקת של התוכנית על הישגי התלמידים נמצאה גם אצל תלמידים שנולדו באתיופיה וגם אצל תלמידים שנולדו בישראל (מעט יותר אצל תלמידים שנולדו באתיופיה), וכן אצל הבנים ואצל הבנות (יותר אצל הבנים).

תמצית מנהלים

מבוא

הפרויקט הלאומי לקהילה האתיופית בישראל (ENP) נוסד בשנת 2004. מטרת הפרויקט היא לאפשר לבני הנוער יוצאי אתיופיה לממש את מלוא הפוטנציאל הטמון בהם ולהגביר את סיכוייהם לניעות חברתית ולשילוב עתידי בשוק העבודה. הפרויקט כולל מגוון התערבויות שהמרכזית בהן היא תוכנית SPACE למתן סיוע לימודי. התוכנית פועלת בקרב תלמידים יוצאי אתיופיה הלומדים בחטיבות הביניים ובבתי הספר התיכוניים, ושואפת לשפר את הישגיהם בבחינות הבגרות, דרך מתן סיוע לימודי והתייחסות לקשיים רגשיים וחברתיים. מנהלי בתי הספר בוחרים את התלמידים שישתתפו בתוכנית לפי צורכיהם ובתנאי שאינם מקבלים מענה לימודי מתוכנית סיוע אחרת.

בשנת תשע"ז (2016/17) חל שינוי בדרכי העבודה של התוכנית לאור מדיניות הממשלה לשילוב יוצאי אתיופיה בחברה הישראלית ("הדרך החדשה"), שביקשה להפחית את היקף התוכניות המבדלות ליוצאי אתיופיה (משרד ראש הממשלה, 2016).¹ החל משנה זו, כללה תוכנית SPACE גם תלמידים שאינם יוצאי אתיופיה, ביחס של 80% תלמידים יוצאי אתיופיה ו-20% תלמידים שאינם יוצאי אתיופיה, וזאת בכל אחד מן היישובים שבתוכנית ובתוכנית בכללה. בסך הכול השתתפו בתוכנית בשנה זו 5,814 תלמידים (כיתות ז'-י"ב): 4,650 תלמידים יוצאי אתיופיה (שרבים מהם השתתפו בתוכנית כמה שנים) ו-1,164 תלמידים שאינם יוצאי אתיופיה (שהשתתפו בתוכנית רק בשנה זו).

דוח זה מציג את הישגי המשתתפים בתוכנית הסיוע הלימודי בשנת 2017 כפי שהם משתקפים בהצלחתם בבחינות הבגרות, ואת השפעת התוכנית על הישגיהם.

מערך המחקר

מטרות ושאלות

מטרת המחקר הייתה לבחון את הישגיהם הלימודיים של תלמידי י"ב יוצאי אתיופיה ושאינם יוצאי אתיופיה שהשתתפו בתוכנית SPACE בשנת 2017 עם סיום בחינות הבגרות ואת מידת ההשפעה של התוכנית על הישגים אלו.

את המחקר ליוו שלוש שאלות מרכזיות:

1. מהם מאפייני התלמידים שהשתתפו בתוכנית?
2. לאילו הישגים הגיעו התלמידים בבחינות הבגרות?
3. באיזו מידה השפיעה התוכנית על הישגי התלמידים בבחינות הבגרות?

¹ דרך חדשה, מדיניות הממשלה לשילוב יוצאי אתיופיה בחברה הישראלית, מסמך מדיניות, משרד ראש הממשלה, ספטמבר 2016:

<http://www.pmo.gov.il/policyplanning/hevra/Documents/derechHA281216.pdf>

המדדים לבחינת הישגיהם של התלמידים היו:

- אחוז התלמידים הזכאים לתעודת בגרות
- אחוז התלמידים הזכאים לתעודת בגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה (תעודה הכוללת היבחנות באנגלית ברמה של 4 יחידות לימוד לפחות)
- אחוז התלמידים שנבחנו בבחינות הבגרות בהיקף הקרוב לזכאות לבגרות (14 יחידות לימוד)
- אחוז התלמידים שניגשו לבגרות באנגלית ומתמטיקה בהיקף של 4 או 5 יחידות לימוד

שיטת המחקר

לאור השינויים שחלו בתוכנית בשנת תשע"ז והכללתם של תלמידים שאינם יוצאי אתיופיה, נערך המחקר תוך התייחסות לקבוצות האוכלוסייה השונות. לצורך המחקר השתמשנו בנתונים ארציים של משרד החינוך על כל התלמידים בישראל - יוצאי אתיופיה ושאנם יוצאי אתיופיה. לצורך ניתוח הנתונים נאספו מספרי תעודות הזרות של משתתפי התוכנית, תלמידי י"ב בשנת 2017. המספרים הוצפנו על ידי משרד החינוך והועברו לחדר מחקר וירטואלי שבו בוצעו הניתוחים.

ממצאים

מאפייניהם של כלל תלמידי י"ב שהשתתפו בתוכנית SPACE בשנת 2017:

- 660 תלמידים שלמדו ב-65 בתי ספר
- 543 תלמידים (82%) יוצאי אתיופיה ו-117 תלמידים (18%) שאינם יוצאי אתיופיה
- משתתפי התוכנית היוו 9% מכלל תלמידי י"ב באותם בתי הספר:
 - 2% מקרב התלמידים שאינם יוצאי אתיופיה
 - 63% מקרב התלמידים יוצאי אתיופיה

מניתוח המאפיינים המרכזיים של תלמידי י"ב שהשתתפו בתוכנית עולה כי מאפייניהם הסוציו-דמוגרפיים של התלמידים יוצאי אתיופיה שהשתתפו בתוכנית נמוכים מאלו של תלמידים שאינם יוצאי אתיופיה, אך הישגיהם הלימודיים בחטיבת הביניים היו זהים, כפי שהם משתקפים במבחני המיצ"ב הארציים שבהם נבחנו בכיתה ח' (44 נקודות).

כדי ללמוד על מאפייניהם הייחודיים של קבוצת התלמידים שהשתתפה בתוכנית, בחנו את מאפייניהם האישיים של התלמידים שהשתתפו בתוכנית לעומת מאפייני התלמידים שלא השתתפו בה, בנפרד עבור תלמידים יוצאי אתיופיה ועבור אלה שאינם יוצאי אתיופיה. מהשוואה זו ניתן ללמוד כי מקרב יוצאי אתיופיה: הישגיהם הלימודיים של תלמידים שהשתתפו בתוכנית דומים להישגיהם הלימודיים של תלמידים שלא השתתפו בה, אך מאפייניהם הסוציו-דמוגרפיים של אלה שהשתתפו בתוכנית גבוהים יותר. מקרב התלמידים שאינם יוצאי אתיופיה: הישגיהם הלימודיים וכן מאפייניהם הסוציו-דמוגרפיים של התלמידים שהשתתפו בתוכנית נמוכים משל אלו שלא השתתפו בה.

הישגיהם של תלמידי י"ב שהשתתפו בתוכנית SPACE בשנת 2017

אחוז התלמידים הזכאים לתעודת בגרות מקרב כלל משתתפי התוכנית גבוה (82%), רוב משתתפי התוכנית (60%) היו אף זכאים לתעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה.

אחוז הזכאים לתעודת בגרות מקרב יוצאי אתיופיה משתתפי התוכנית בשנת 2017 היה גבוה מאחוז התלמידים בכלל החינוך העברי² (81% לעומת 71%), והפער באחוז הזכאים לתעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה בין משתתפי התוכנית ובין כלל התלמידים בחינוך העברי קטן (58% לעומת 62%, בהתאמה).

אחוז התלמידים יוצאי אתיופיה שהשתתפו בתוכנית SPACE שניגשו לבחינה במספר יחידות מוגבר באנגלית (4 ו-5 יחידות) בשנת 2017 דומה לאחוז הניגשים מקרב כלל התלמידים בחינוך העברי (64% לעומת 67%, בהתאמה); ההבדלים לא נמצאו מובהקים במבחן χ^2 ; עם זאת, תלמידים מכלל החינוך העברי ניגשו בעיקר לבחינה של 5 יחידות באנגלית, ואילו תלמידים יוצאי אתיופיה שהשתתפו בתוכנית SPACE ניגשו בעיקר לבחינה של 4 יחידות באנגלית.

אחוז התלמידים יוצאי אתיופיה שהשתתפו בתוכנית שניגשו לבחינה במספר יחידות מוגבר במתמטיקה (4 או 5 יחידות) בשנת 2017 נמוך במיוחד לעומת אחוז הניגשים מקרב כלל התלמידים בחינוך העברי (12% לעומת 34%, בהתאמה); $p < 0.0$, במבחן χ^2 . פער זה בא לידי ביטוי בשתי רמות המבחן (4 ו-5 יחידות לימוד). בשנת 2017, בדומה לממצאים מן השנים הקודמות, הישגיהם של תלמידים יוצאי אתיופיה שהשתתפו בתוכנית SPACE נמצאו גבוהים באופן מובהק מאלו של כלל תלמידי אתיופיה בישראל, הן באחוז הזכאים לשתי רמות תעודת הבגרות והן באחוז הניגשים למספר יחידות מוגבר באנגלית ומתמטיקה.

בין בנים ובנות יוצאי אתיופיה שהשתתפו בתוכנית לא נמצאו הבדלים מובהקים באחוז הזכאים לתעודת בגרות ובאחוז הזכאים לתעודת בגרות העומדת בדרישות האוניברסיטה. כן נמצאו הבדלים בין משתתפי התוכנית יוצאי אתיופיה ובין כלל התלמידים בחינוך העברי, כאשר בוחנים הבדלים אלו בקרב הבנות והבנים בנפרד:

הישגי הבנות: אחוז הבנות הזכאיות לתעודת בגרות מקרב יוצאות אתיופיה שהשתתפו בתוכנית היה גם בשנה זו (בדומה לשנים 2014-2016) גבוה מן האחוז בקרב הבנות בכלל החינוך העברי (80% לעומת 71%, בהתאמה), והפער בין הזכאיות לתעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה הצטמצם כמעט לגמרי (61% לעומת 62%).

הישגי הבנים: בשנה זו, בפעם הראשונה, אחוז הזכאים לבגרות בקרב הבנים יוצאי אתיופיה שהשתתפו בתוכנית היה גבוה מאחוז הזכאים לבגרות בקרב הבנים בכלל החינוך העברי (83% לעומת 70%, בהתאמה), והפער בין הזכאים לתעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה היה קטן (55% לעומת 61%).

² בבתי ספר המגיישים תלמידים לבחינות הבגרות

הישגים לאורך השנים של תלמידים יוצאי אתיופיה שהשתתפו בתכנית SPACE והשוואה לכלל התלמידים בחינוך העברי

תוכנית SPACE החלה לפעול בשנת 2005, והתלמידים יוצאי אתיופיה שהשתתפו בה ניגשו לראשונה לבחינות הבגרות בשנת 2006. משנת 2009 הפער באחוז הזכאים לבגרות בין משתתפי התוכנית לבין כלל התלמידים בחינוך העברי (בבתי ספר המגישים תלמידים לבחינות הבגרות) החל להצטמצם, ובשנים 2016 ו-2017 ניתן לראות מגמה רציפה של הישגים הגבוהים מאילו של כלל התלמידים בחינוך העברי. בשנת 2006 הפער בין משתתפי התוכנית לבין כלל התלמידים בחינוך העברי בזכאות לתעודת בגרות עמד על 7 נקודות האחוז לטובת כלל התלמידים בחינוך העברי, ובשנת 2017 הפער עמד על 10 נקודות האחוז לטובת משתתפי התוכנית.

במשך השנים חלו עליות וירידות באחוז התלמידים הזכאים לתעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה, ועד שנת 2015 לא ניתן להצביע על מגמה ברורה. בשנים 2016 ו-2017 חלה עלייה חדה באחוז הזכאים לתעודה זו בקרב משתתפי התוכנית, עד כדי צמצום של הפער בינם לבין כלל התלמידים בחינוך העברי: פער של 16 נקודות האחוז בשנת 2006 ופער לא מובהק של 4 נקודות האחוז בלבד בשנת 2017, כלומר, 75% מן הפער צומצם.

הנתונים שתוארו עד כאן מציגים הישגים גבוהים של תלמידים יוצאי אתיופיה שהשתתפו בתוכנית. עם זאת, מדובר בנתונים גולמיים, שאינם מביאים בחשבון את מאפייניהם ההתחלתיים של התלמידים המשתתפים, ולכן לא ניתן לייחס את ההישגים להשפעת התוכנית ללא ניתוח נוסף העושה שימוש בקבוצת השוואה.

השפעת תוכנית SPACE על שיפור ההישגים של תלמידים יוצאי אתיופיה בבחינות הבגרות

כדי להעריך את המידה שבה ההישגים הגבוהים של משתתפי התוכנית משקפים את השפעתה, בודדנו את השפעת התוכנית באמצעות שימוש בקבוצת השוואה. על בסיס קובצי משרד החינוך, לכל משתתף בתוכנית זוווג תלמידים יוצאי אתיופיה (ממוצע מתוך שלושה תלמידים דומים) עם מאפיינים דומים, שלמדו בבית ספר עם מאפיינים דומים, שלא השתתפו בתוכנית³. הזיווג נעשה בשיטת Nearest Neighbor Analysis.

ניתוח זה אפשר לנו להפריד בין השפעת התוכנית לבין גורמים אחרים המשפיעים על הישגי התלמידים המשתתפים בה (כגון מאפיינים אישיים, מאפייני בית הספר ושינויים במדיניות הכללית של משרד החינוך), וכך לאמוד מה היו הישגי התלמידים אם לא היו משתתפים בתוכנית. כמו כן בדקנו את השפעת התוכנית על תלמידים בעלי מאפיינים שונים - בנים לעומת בנות, וילידי אתיופיה לעומת יוצאי אתיופיה ילידי ישראל. הניתוח נערך על 318 תלמידים שלמדו ב-27 בתי ספר שהתוכנית פעלה בהם לפחות שלוש שנים.

התלמידים מקבוצת ההשוואה היו תלמידים שלמדו בבתי ספר שלא השתתפו בתוכנית SPACE, אך ייתכן שקיבלו מענים אחרים שסייעו להם בלימודיהם. לאור זאת, הניתוח מתייחס להשפעה של תוכנית SPACE מעבר להשפעות של מענים קיימים אחרים.

³ מאפייני התלמידים: מין, ארץ לידה (אתיופיה/ישראל), השכלת האם (לא למדה/פחות מיסודית/יסודית או חט"ב/תיכונית ומעלה); מאפייני בית הספר: זרם בית הספר (ממלכתי/ממ"ד), אחוז הזכאים לתעודת בגרות המאפשרת הרשמה לאוניברסיטה בקרב כלל התלמידים בבית הספר בשנת 2017, מדד הטיפוח של בית הספר המשקף את המאפיינים הסוציו-אקונומיים של התלמידים בשנת 2017. הזיווג נעשה ביחס של 3:1. באחד הניתוחים הובא בחשבון גם הציון במבחן המיצ"ב הארצי שנערך בכיתה ח', לאותם תלמידים שנבחנו בו.

הניתוחים השונים מצביעים על פער ניכר בהישגים לטובת יוצאי אתיופיה שהשתתפו בתוכנית, לעומת תלמידים בעלי מאפיינים דומים, מבתי ספר דומים, שלא השתתפו בתוכנית. נמצא כי למשתתפי התוכנית היה יתרון ניכר באחוז הזכאות לבגרות (פער של 21 נקודות האחוז, שהיווה יתרון של 35% לעומת הלא משתתפים⁴), ויתרון ניכר באחוז התלמידים שהשיגו תעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה (פער של 14 נקודות האחוז, שהיווה יתרון של 30% לעומת הלא משתתפים). ניתוחים נוספים מצאו כי השפעת התוכנית נשארה מובהקת גם כאשר מפקחים על הרמה הלימודית הקודמת, כלומר, משווים תלמידים עם רמה לימודית דומה (כפי שמשקפת בציון במבחני המיצ"ב שנערכו כשהיו בכיתה ח'). כמו כן נמצא כי להשתתפות בתוכנית יש יתרון ניכר בשני סוגי תעודות הבגרות עבור בנים ועבור בנות, כמו גם עבור תלמידים שנולדו באתיופיה ועבור משתתפים שנולדו בישראל.

סיכום עיקרי הממצאים

בדומה לממצאים מן השנים הקודמות, ואף יותר מאשר בשנים קודמות, הממצאים משנת 2017 מצביעים על הישגים לימודיים גבוהים של התלמידים שהשתתפו בתוכנית ועל השפעה ניכרת של התוכנית על ההישגים של תלמידים יוצאי אתיופיה שהשתתפו בה.

הישגיהם בבחינות הבגרות של כלל התלמידים שהשתתפו בתוכנית בשנה זו (יוצאי אתיופיה ושאינם יוצאי אתיופיה) היו גבוהים מן ההישגים של כלל התלמידים בחינוך העברי. הישגים אלה בולטים במיוחד אם מביאים בחשבון את הרקע הלימודי והאישי החלש יחסית של התלמידים שהשתתפו בתוכנית.

מעקב לאורך השנים אחר תלמידים יוצאי אתיופיה שהשתתפו בתוכנית SPACE מראה כי מאז שנת 2009, ובעיקר בשנים 2016 ו-2017, הייתה עלייה באחוז התלמידים הזכאים לתעודת בגרות ובאחוז הזכאים לתעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה, וירידה בהיקף הפערים בינם ובין כלל התלמידים בחינוך העברי. בשנת 2017 אחוז הזכאים לתעודת בגרות בקרב משתתפי התוכנית יוצאי אתיופיה היה גבוה מאחוז זה בקרב כלל התלמידים בחינוך העברי, בקרב הבנות, ובפעם הראשונה גם בקרב הבנים. כמו כן הפער בין הזכאים לתעודת בגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה נסגר אצל הבנות והצטמצם בקרב הבנים. עם זאת, אחוז התלמידים שניגשו למספר יחידות מוגבר, בעיקר במתמטיקה, ובקרב הבנים - גם באנגלית, עדיין נמוך באופן משמעותי בקרב תלמידים יוצאי אתיופיה שהשתתפו בתוכנית לעומת בקרב כלל התלמידים בחינוך העברי. על התוכנית לבחון דרכים כיצד ניתן לסייע לתלמידים המשתתפים בה לגשת לבחינת בגרות במספר יחידות גבוה יותר באנגלית ובמתמטיקה, כדי לשפר את איכות תעודת הבגרות שלהם.

ניתוחים של נתוני קבוצת ההשוואה של תלמידים יוצאי אתיופיה בעלי מאפיינים דומים שלא השתתפו בתוכנית מצביעים על השפעה ניכרת של התוכנית על הישגי התלמידים יוצאי אתיופיה שלמדו בבתי ספר שתוכנית SPACE פעלה בהם לפחות שלוש שנים ברציפות. השפעה מובהקת של התוכנית על הישגי התלמידים נמצאה גם עבור תלמידים שנולדו באתיופיה וגם עבור תלמידים שנולדו בישראל (מעט יותר עבור תלמידים שנולדו באתיופיה), וכן גם עבור הבנים וגם עבור הבנות (יותר עבור הבנים).

⁴ יתרון: הפער בנקודות אחוז מחולק לאחוז בקבוצת ההשוואה

דברי תודה

ברצוננו להודות לכל מי שסייע במחקר ואפשר את ביצועו. בראש ובראשונה למר רוני אקלה, מנכ"ל הפרויקט הלאומי לקהילה האתיופית בישראל; לשרון טרקין, מנהל תפעול ארצי; ולגרייס רודניצקי האחראית על קשרי החוץ בפרויקט. אנו מבקשים להודות למשרד החינוך שהעמיד לרשותנו נתונים לצורך ביצוע המחקר.

תודה לחברינו במכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל: לרויטל אביב מתוק על עריכת הדוח, לנעמי הלסטד על התרגום לאנגלית ולענת פרקו-טולדנו על ההפקה וההבאה לדפוס.

תוכן עניינים

1	1. מבוא
3	2. מערך המחקר
3	2.1 שאלות המחקר ומטרותיו
3	2.2 שיטת המחקר
5	3. ממצאים
5	3.1 מאפיינים סוציו-דמוגרפיים של תלמידי י"ב שהשתתפו בתוכנית SPACE בשנת 2017
8	3.2 הישגיהם בבחינות הבגרות של תלמידי י"ב שהשתתפו בתוכנית SPACE בשנת 2017
14	3.3 השפעת תוכנית SPACE על שיפור הישגיהם של תלמידים יוצאי אתיופיה בבחינות הבגרות
18	4. סיכום ומסקנות מעיקרי הממצאים
20	נספחים

רשימת תרשימים

6	תרשים 1: מאפייניהם של תלמידי י"ב שהשתתפו בתוכנית SPACE ב-2017 - תלמידים יוצאי אתיופיה לעומת תלמידים שאינם יוצאי אתיופיה (באחוזים)
7	תרשים 2: מאפייניהם של תלמידי י"ב שהשתתפו בתוכנית SPACE ב-2017 לעומת מאפייני התלמידים באותם בתי ספר שלא השתתפו בה - תלמידים יוצאי אתיופיה ותלמידים שאינם יוצאי אתיופיה (באחוזים)
8	תרשים 3: הישגי תלמידי י"ב שהשתתפו בתוכנית SPACE בשנת 2017 (באחוזים)
9	תרשים 4: תלמידי י"ב לפי רמות שונות של הישגים בבחינות הבגרות, מקרב יוצאי אתיופיה משתתפי תוכנית SPACE, ושאינם יוצאי אתיופיה המשתתפים בתוכנית SPACE, וכלל התלמידים בחינוך העברי (2017), באחוזים
10	תרשים 5: הישגי תלמידי י"ב יוצאי אתיופיה שהשתתפו בתוכנית SPACE בשנת 2017 (באחוזים)
11	תרשים 6: הישגים בבחינות הבגרות בשנת 2017: משתתפי SPACE יוצאי אתיופיה וכלל התלמידים בחינוך העברי, בנים ובנות, 2017 (באחוזים)
12	תרשים 7: אחוז הזכאים לבגרות מקרב תלמידי י"ב ^א בשנים 2006-2017: כלל התלמידים בחינוך העברי, תלמידים יוצאי אתיופיה שהשתתפו בתוכנית SPACE וכלל יוצאי אתיופיה

- 13 תרשים 8: אחוז הזכאים לבגרות העומדת בדרישות ההרשמה לאוניברסיטה מקרב תלמידי י"ב^א בשנים 2006-2017: כלל התלמידים בחינוך העברי, תלמידים יוצאי אתיופיה משתתפי תוכנית SPACE וכלל יוצאי אתיופיה (באחוזים)
- 14 תרשים 9: השפעת תוכנית SPACE – השוואה בין יוצאי אתיופיה שהשתתפו בתוכנית^א לבין תלמידים יוצאי אתיופיה בעלי מאפיינים דומים מבתי ספר דומים, שלא השתתפו בתוכנית, 2017 (באחוזים)
- 15 תרשים 10: השפעת תוכנית SPACE – השוואה בין תלמידים יוצאי אתיופיה שהשתתפו בתוכנית^א לבין תלמידים יוצאי אתיופיה בעלי מאפיינים דומים, מבתי ספר דומים ועם הישגים דומים במבחני המיצ"ב בכיתה ח', שלא השתתפו התוכנית, 2017 (באחוזים)
- 16 תרשים 11: השפעת תוכנית SPACE – בנים לעומת בנות: השוואה בין תלמידים יוצאי אתיופיה שהשתתפו בתוכנית^א לבין תלמידים יוצאי אתיופיה בעלי מאפיינים דומים, מבתי ספר דומים, שלא השתתפו בתוכנית, 2017 (באחוזים)
- 17 תרשים 12: השפעת תוכנית SPACE – יוצאי אתיופיה ילידי ישראל לעומת ילידי אתיופיה: השוואה בין משתתפי התוכנית^א לבין תלמידים יוצאי אתיופיה בעלי מאפיינים דומים, מבתי ספר דומים, שלא השתתפו בתוכנית, 2017 (באחוזים)

רשימת לוחות בנספחים

- 20 לוח א: המאפיינים האישיים של תלמידי י"ב בכל בתי הספר שבהם הופעלה התוכנית בשנת תשע"ז (2016/17), לפי מוצא והשתתפות בתוכנית (באחוזים)
- 21 לוח ב: הישגים בבחינות הבגרות בשנת תשע"ז (2016/17) של תלמידי י"ב – יוצאי אתיופיה המשתתפים בתוכנית וכלל יוצאי אתיופיה בארץ, לפי מגדר וארץ לידה (באחוזים)
- 22 לוח ג: הישגים בבחינות הבגרות של תלמידי י"ב – יוצאי אתיופיה בשנים תשס"ו-תשע"ז (2005/6-2016/17) – לפי השתתפות בתוכנית וכלל התלמידים בחינוך העברי בארץ – לפי מגדר (באחוזים) – נתונים גולמיים